

Blick och tanke : fostrande teckningar /

Ofvandahl, Erik,

81 A Br.

National Library
of Sweden

OFVAND AHL, *quik*

Pitt. Co.

(A)

Uppsala
1901

Kungl. biblioteket, Stockholm

50001

000 560 040

OFVANDAHL, *Genik*

1722. Sv.
(Pr)
0

BLICK OCH TANKE

FOSTRANDE TECKNINGAR

AF

O-1.

Näm, till den förståndige: Ambitionen i förbund med Vettet, samt, den Jungfruliga Renheten parad med den Manliga Dygden. Genast komma då höga bilder fram för andliga ögat!

Pris 25 öre

I DISTRIBUTION HOS ERIK OFVANDAHL
UPSALA

FÖRORD.

Få skalder hafva före sin födelse på den afundsjuka jorden blifvit till fullo uppskattade; äfven under själfva jordelifvet visar sig ofta den knäsvaga samtiden endast minimalt hågad, att lägga uppfattningens och den glimmande beundrans befruktande lof för den klarstämmige sångarens fötter: hvad den efter uppmuntran idogt längtande världsanden har att hoppas på, är sålunda den odödlighet i en hart när. aflägsen framtid, som endast den sannskyldige siarens fjärrskådande blick i ett dimblått aflägsne bäfvande urskiljer, och det är just denna odödlighetsaning med oerhörd prakt och glans genombrytande samtidens hån och grin, som med en lofvärd lockelse och med en till evidens gränsande visshet svärfvar omkring den härmed till hela universum varmt rekommenderade skalde-siare, hvars i svenska litteraturens tjänst silfvergrånade tinning lika länge som förgäfves och orättvist väntat på lagerns kransande gudagåfva.

O. L.

Motto: *Pluto och Kant, Thorild och Dant,*
Kom helt till mig ner!

I ser, hur jag tankarne stympar fram,
Då I helgjutne i himlar sam!

Därför en bön, att Gud mig ser,
Så jag må likna er, likna er!

Ambitionen i förbund med Vettet.

Ambitionens definition.

Hvad är då ambitsjonen? Det är den gudaton
Som Herren nederlagt i mänskobrösten.
Med den allenast kan jag dig gifva god fason.
Så hördes i Eoner Gudarösten. Till djuren sades då: »Haf skam!»
Till mänskan: »Människa, med vett gå fram!»
Så hördes i Eoner Gudarösten,
»Basunande från höjden så stark som en cyklon:
O, menniska gå framåt med vett och ambitsjon!»

Ambitionens
ursprung.

När helga ordet *Skapat* från evighet förnamns
Då äfven skapad blef sann ambitsjonen.
När Herren utur Altet framsjungit hvad som fans
Blef äfven fina vettet lagd i tonen.
Till mänskan sades då: Hur skönt
När *lif* med ambitsjon och vett blir krönt.

Femininum.

Modern i barnkammaren.

När moder går och sysslar, i barnakammarn, mild.
Och tvåårsbarnet ler emot sin docka.
Och äldsta dotter ropar: »Steksåsen är utspild».
Och mildt vill husmor uti köket locka
Då är det ambitsjon att gå:
Att äfven uti köket reda få.

Men när då barnet märker att mor försvinna vill,
Och gråtande emot sin mamma springer.
Med varma ord att kunna få barnet vara still,
Det är en konst som endast vettet bringer:
Ett glädtigt skämt till barnet då,
Är vettets sätt att barnet lugnat få!

Jungfrun i köket.
 När jungfru ifrigt sysslar med kökets små bestyr,
 Och röst af älskad yngling hörs från salen:
 »Hvar är min kära tärna? Hon ej ifrån mig flyr!»
 En jungfru då ej falla bör i talen!
 Då är det vackert, fint och nätt
 Att *vilja* vänta tills hon sig har klädt.

Ja, detta är nu hjärtats sublima ambitsjon.
 Men hufvud's prosavett det blir ett annat.
 Det hade ju ej blifvit ett sätt i godan ton,
 Om jungfrun envist uti köket stannat.
 Då, moder bjuder dotter varm:
 Gack in och hälsa barn, vet, väck ej harm!

För att inom ambitionen och vettets förbund återleda den
 vilseförde spegla vi honom här med några verser.

Jungfrun i fåhuset.
 När mö i lagåln sysslar, ger hö åt kor och får,
 Och tjusar allt med naturella sången.
 Och dumma hängelsnobben där lömskt, objuden står,
 Och inbilskt tror, den mön kan blifva fången.
 Sån't låtsar hon då ej förstå:
 Går ut för att bland vänner — skratta få!

Jungfrun i sockerståndet.
 När plirigt löjtnantssnobben med öfverlägsen ton
 Krängt mö som står där uti sockerståndet:
 »Här synes vara parad person söt efter don.»
 Och mön hon svarar »jaa?» i oskuldståndet!
 Då ses ej skurk så storer att
 Han sig ej känner (= serer) på skampallen satt!

Hustrun på torget.
 När hustru går till torget att sälja ost och smör,
 Och följer inbilsk man med sålda varan.
 Och plirande med ögon han gör sig söt och mör!
 Med stolt förakt hon gitter icke svaren!
 Magnetiskt till sin man hon går:
 Till honom köpar'n då betala't får!!

Väntansålder.
 Min vän, du må dig glädja och tacka Gud i bön,
 För det vi jungfrur ha, som liljor rena.
 Men gå då ej och sudda. Ge flickorna sin lön,
 Blott du dig aktar, bröllopet försena!

Väl »svagt ett käril» kvinnan är.
 Men mer af dygden än af lasten lär!
 :|: Af lastarinnan dygden *vakta* lär! :|:

Brottsolikhet.

Om kyskhetsbrottet finnes bland människorna här.
 Så döm då ej om män och kvinnor lika!
 Om mannen sig förbryter emot sin hjärtans kär,
 Så bör sann ånger sådant fel förlika!
 Men om en kvinna trolös är
 Mot man. Ej bot där fins. Guds ord så lär!
 :|: Om annans planta hon till hemmet bär! :|:

(Se, och ursäkta den i Opera i människobröstat teknade
 sjukliga »skalden».)

Ynglingen vid dörren.

När yngling till dig kommer. Och stannar blygt vid dörr.
 Så är det ambitsjon och vett den visar.
 »Stig fram min vän och sätt dig» du säger nu som förr.
 Om du arbetar, stökar eller spisar!
 Så sade Sveakonungen,
 Till Ivar Stråben, Gottlandshöfdingen!

Tillrättavisning.

O, man, du tycker
 Att när jag trycker
 Om ambitsjonen
 I vettig' hjonen;
 Om *goda tonen!*
 Jag vilse vandrar
 Så menar du,
 När jag nu framdrar
 Till helga hemmet
 De bilder som jag
 Vill teckna nu.
 Du vill jag skulle
 Med rytmer fulle
 I konventsjonen
 Oss presentera
 Om »goda tonen»
 Oss referera;
 I gylda förmak
 Med grant högsäte

Där man får försmak
 Af kvinsbeläte,
 Där apan skådar
 Sin bild. Och ser
 Hur brända lockar
 Och ton som poekar,
 Fräckt såra kan
 Den *rena känslan*
 Hos yngling, jungfru,
 Hos klartänt man!

Får jag dig svara
 Så narr du heter
 Och narr du är.
 O, sköna tanke
 Hvar kom du från!
 Du stärker modet
 O, sköna tanke
 Må jag fortsätta:

Maskulinum.

Har du sett vettet
 På landet blomstra
 Har du sett vettet
 I städer gro.
 (Jag menar vettet
 Det verkligt fina
 Där falskhet fins ej,
 Men trohet bo.)
 Du har väl sett en
 Polerad herre?
 Du har väl sett en
 Landtman med tro?
 Nåväl hvem vill du
 Af dessa bägge
 Hälst ha i sällskap
 Uti ditt bo!
 Nåväl hvem vill du
 Af dessa bägge
 Hälst ha i sällskap
 När fara fins!
 Nåväl hvem vill du
 Af dessa bägge
 Hälst ha i sällskap
 Bland nyckfull kvins.
 Nåväl så säg mig
 Hur det förklara
 Att största skönhet
 Hos bonden fins?
 Jo Herren gode
 Som allt kan gifva
 Och allt frantaga
 Mjukt bonden mins!
 (»Ja, Herren gode
 Som allt kan gifva
 Åt bonden gaf han
 Gaf ej åt »stins»!
 Som räfögd strutsar
 Med — »donnervetter»

Och kräfver ilskt på
 Pärongbiljetter.»)
 (Och handtverksmästarn
 Som ej kan mera
 Än bonden kan. Den
 Bonden föder!)
 (Och dammig köpman
 Som ej kan mera
 Än bonden kan. Den
 Bonden göder!)
 (Och embetsmannen
 Den snyltegästen
 Som flärden födde
 Ej bonn framtvang!)
 (Förläst magister
 Skall du förderfva
 Bonns rena seder?
 Åhut, vet skam!)
 O, kära säg mig
 Hur det sig kommer
 Att kandidater
 Vid lärdomshärd,
 Så gärna sjunga
 (Att blott en börjar
 Hvar röst instämmer)
 Mot »glitter, flärd»!
 Jo, det är anden
 Som för oss undan
 Från själfva fänden
 I denna värld.
 Ja, det är anden
 Den gudeliga
 Som oss ledsagar
 I alla dar.
 O, må vi tacka
 För Gud oss leder
 Så vi i *känslan*
 Ej vilse far!

Förlofningen.

Ädel man vill jungfru skåda, jungfru skåda.
 Ädel man vill äkta mö.
 Ack, besinna då ni båda:
 Äkta kärlek eller — dö!

Dö? hvem hyser sådant kynne, sådant kynne.
 Kallas det för ambitsjon?
 Nej! Se här det rätta lynne
 Vettets sköna gudaton:

När du tagit mö så fatta, mö så fatta
 Att du gifter är och nu
 Må åt ambitsjon vi skatta:
 Hur du älska skall din fru.

Gladlynt såsom nu du ser oss, nu du ser oss
 Skall du vara; det är klart.
 Endast genom jämnmod kan fås
 Missmod dämpad i en fart.

Det är ambitsjonens kärna, hjonens kärna
 Hafva vett i mulen stund.
 Vet, om sol du ser så gärna,
 Moln dock går kring jordens rund.

Skrif då upp uti ditt minne, i ditt minne
 Ambitsjon — i arf den går —
 Dystra ej ditt jungfrusinne
 När ni arfving vänta får!

Reta ej din jungfru* kära, jungfru kära
 Som befruktad af dig står.
 Än en gång jag vill er lära:
 Ambitsjon — i arf den går —!

Skulle du i vettet brista, vettet brista
 När din mö är hafvande.
 Red dig då att också mista
 Dygden hos den kommande!

* O—l kallar hvarje ärbar hustru för jungfru!

Skrif ock upp uti ditt minne, i ditt minne
Mö du sökte, *mö* du fick!
Hon i allt ej bär *ditt* sinne:
Kvinnan har ej *männens* blick!

Fatta nu dock rätt min mening, rätt min mening:
 Pjäsk och dygd är skilda ord.
 Pjälta ej din mö med kleming
 Så vid plikter som vid bord!

Har du endast *en* penning, och den är afsedd för bestämt ändamål. Gif då på din jungfrus högtidsdag endast det högsta: den hjärtliga harmoniens gåfva! Men har du någon utsigt att undvara en penning, gif då äfven en köpt blomma på din jungfrus högtidsdag. Det verkar så välsignande. Det är en naturlig sak att du i alla fall har brytit en blomma på din äng, och i din trädgård, som du med manliga fasoner gifver din jungfru!

Ej för stunden endast bör dock, endast bör dock
 Byggas på din ambitionsjon.
 Barnens sanna lycka har ock
 Kraf på din resignatsjon!

Fostrå då ditt barn till lycka, barn till lycka:
 Öfvadt på naturlig väg!
 Låt ej klemighet få trycka
 Barnets lycka. Målet väg!

Varning har du. Hvert du skådar, hvert du skådar
 Ser du bleka anleten!
 Välj ett yrke som bebådar
 Hälsan god och — kärleken!

Lätt att säga hur vi böra, hur vi böra
 Fatta rätt vår ambitionsjon.
 Värre är det dock att föra
 Vettet fram i rättan ton.

Gentleman! Det vackert klingar, vackert klingar.
 Lätt att vara det också
 När ej motgång, lynnet bringar
 Den att *sanning* höra få!

Där en blankpolerad herre, speglad herre,
 Fin och haler som en tvål,
 När han ej har hört nått värre,
 Än hans råa lynne tål!

Men, mig herre gud förbarma, gud förbarma
 När en motgång kommer på!
 Blek han blir i sy'n den arma
 Blick och ton så rau, så rå!

Men åt ambitionsjon och vettet, ambi's, vettet
 Var det ju som frågan låg:
 Alla som nu rätt har sett et
 Aldrig denna råhet såg!

Exemplet.

Är vettet och ambi's en gåfva af Gud
 Från skapelsens början och allt intill ändan,
 Ej har det att göra med nyckfulla bud,
 Kan blott genom odling få se en fulländan:
 Som husfaderns tankar och later i hem.
 Symbolen för hemmets medlemmar bör vara:
 Omedvetet ligger i sinnet hos dem
 Att så bör man te sig, så äfven framfara.
 Så käns ambitionsjonen och vettet hos alla.

Ett ljufligt klenodium detta ock är,
 Hvars skönhet man märker direkt af naturen.
 Och utan jämförelse vi däraf lär:
 Att vettiga mannen är gudahögburen:
 Ty, om du ock aldrig en vettig har sett
 Du stöter dig genast mot vettlösa mannen:
 Ty, om han än aldrig så artigt sig tett
 Förråder han dock den råbarkade stammen.
 Hell! Lof för en skönhet som aldrig kan falla!

Med vettet och sann ambitionsjon, vi då få
 Förmåga att skåda Guds verk i naturen.
 Se, blott när man talar, hur lyssnaren då
 Ser bilden för andliga ögat framburen!

Och utan en bild af det sagda man kan
 Ej fatta hvad är, som en talare kväder!
 Vet *hvem* du tilltalar; Då ock du får fram
 Förståelsens bild. Och ej blott tomt munväder!
 Märk! Tal med urskiljning, det vettigt vi kalla!

Om vett och ambitsjon
 Jämförelse ej tarfva
 För att dess värde rätt förstå
 Så är dock angenämt
 Samställa dem med annat
 För att än högre tankar få
 Om ambitsjon och vettet då!

Student vid Fyris strand!
 Hvar har du fått ditt lynne?
 Så jämnlikt och gemytligt, säg!
 Du bokmal på kontor,
 Så dryg och dock så dummer,
 Ditt värde mot studenten väg!
 Då vågen skulle blygas, säg!

En röst: »Hvad sad' du om
 student.
 Vid Fyris sköna stränder
 Studenter och madam i tvätt

De sägs samställda är
 I lynnets smak för tadel!»
 Du må ha tagit fel, ell' rätt
 Du tala får. Det är mitt sätt.

Du farbror rund och trind,
 Hvar fick du fatt humöret
 Att kunna jämt berätta *så*?
 Du »läsare», hå, hå,
 Har *köttet* blifvit späckat!
 Ack hvarför ständigt, ständigt då
 Ditt *kött* förråder dig ändå?

Ej mer jämförelse
 Vi här nu vilja göra.
 Vi ifrån ämnet kommit nu.
 Om vett och ambitsjon
 Jämförelse ej tarfva
 Så må vi dem beundra ju,
 Förutan konstladt ljus, hu hu!

(Mel.: När månen ...)

Om fålamodet nu räcker till
 Så kan ni tala om »*lefnadsvettet*».
 På vers nu äfven om ni så vill,
 Fast jag har önskat på båten gett et.
 Nåväl så vet då att ambitsjonen
 Till »*lefnadsvettet*» och »goda tonen»
 Står — Som säd till kli!

Vet, »*lefnadsvettet*» är teori,
 Af människorna så grymt uppfunnen.
 Då ambitsjonen är poesi
 Från Gudastämman så skönt utrunnen.

Som vettet stämmer med ambitionsjonen!
Så »lefnadsvettet» ock till pasjonen
Står. Som Jakobs får!

Då ambitionsjonen är blott *en* sort:
Den rena, rena Gudfyllda källan.
Är »lefnadsvettet» en enkel sport
Som lyckan gudliga följer sällan.
Det får sin must uti kryp och smicker,
Och mången gång utaf harm det spricker,
När — Det ej blir trott.

Och »lefnadsvettet» är ej medfödt!
Ej heller skolat på klassiska sätt!
Det har som tycke: Precis dödkött.
Det kommer på oss huru vets ej rätt.
Det delas in uti »fint» och »vanligt».
Det mera kvinnaligt är än manligt.
Nämns — »Anständighet».

Om ambitionsjonen urarfva blef,
Är »lefnadssättet» som reserv dock bra.
Dock Skaparen uti Altet skref,
Att ingen kan ambitionsjonen ta,
Uti den mening: Den kan försvinna.
Nej! Ambitionsjonen kan ej förrinna!
Ty — Det Gud bestämt.

Det är hemmets enfaldiga bilder jag tecknat! Högmod är last,
stolthet är dygd! Våra stora skalder (ej Strixare) har tillfredsstäl-
lande tecknat de *stolta* bilderna om Ambitionen och Vettet!

Den Jungfruliga Renheten parad med den Manliga Dygden.

Låna mig din harpa konung David*! Såväl barn som äldre leka förtroligt med sina närmaste. Så har jag äfven obesvärat lekt med sednare tiders skalders harpor. Men när jag nu fått låna din harpa, konung David, blir jag förlägen. Likasom du, vill jag med din harpa sjunga Herrens lof. När du såg hinden springa öfver klipporna, såg och tänkte du på Herren som Altet skapat. När du blef konung såg du den bestämmelse Skaparen med människorna ämnat hafver: Gripem af Ambitionens och Vettets stora högtidlighet går den nyss konfirmerade gossen, undrande och med ögon fuktade af hjärtats tår, ut i den värld där han på pligtens och hederns väg skall skaffa sig ett namn. Ärat af den jungfruliga renheten som lofvat honom sin tro, och hedrat af alla som med honom komma i bekantskap. Gripem af Skaparens alla herrligheter, går ett moln öfver ynglingaanletet när han hör förtal, eller hemska brottmåls-historier. Ett moln, kraftigt nog att dämpa alla lumpna försök att föra sällskapslifvets ton in på karaktärslöshetens område. Ett moln hastigt öfvergående, därför att tanklösheten eller ondskan förmått göra så litet, så litet, gent emot alla herrligheter, Skaparen genom Vettet och Ambitionen gifvit oss.

Uppmuntrad af den mildhet och saktmod hvarmed den Jungfruliga Renheten fägnat hans öga och lynne, går den mognande Mannen, pligtfullt, modigt och med höghetens Gudaingifna Manlighet, och uppmuntrad af den hustruliga kyskheten hvarmed han nu är parad, tåligt sin bana fram, litandes på att den samhällseliga Renheten och Dygden också skall hafva något offentligt förtroende och uppdrag, som erkänsla åt honom efter mannakraftens aktningvärdt genomgångna prof.

Så har Du skapat oss. *Milde* Herre Gud.

Så har Du lånat oss Din ton, att sjunga Ditt lof. Tonfulle Herre Gud.

O, låt mig då besinna att, ehuru Du allt ifrån kulturens början sagt att detta är en belöning. Du äfven budit den belönade att allt framgent fortgå på pligtens väg; besinna att icke embetet är till

* När vi nu erkänna David som högsta sångare, måste vi dock anno 1901 medge att han var en sakramenskad lymmel i sin vandel. Men, David ledde i en tid då Ambition och Vett lågo i urarfva konkurs.

för mig, utan jag för ämbetet, när jag t. ex. som lärare kommer till skolan må jag minnas att barnen icke äro till för mig, utan jag för barnen, betänka mig många gånger innan jag ställer barn med baklexa i för barnet ofattligt ämne; när jag kommer som aflönad eller konkurrerande läkare må jag besinna att jag är tjänaren, och patienten och hans omgifning de, som böra visas vördnad; se till att den sanna, *sanna* kärleken, och ej härsklustnaden bestämmer mina handlingar.

Nyss log Du så herrligt. Det var det leende Du förlänat barnen och som sedermera skymtar fram hos farfar och mormor, jag nyss såg hos dig. Kärleksrike Herre Gud.

Nu är Din blick mulen. Du såg fläckar på dina herrliga skapelser: Missförståndet blandade sitt gift i allehanda förhållanden människorna emellan. Ställandes de sköna plantorna Ambitionen och Vettet i skuggan. Den jord Du gaf oss, mäta vi upp halfmeter-vis och *Sälja* till höga priser. Du gaf oss livvande drufvan, men än större glädje gaf Du den som själf lägger takåsen till sitt *eget* hus, och Du böd oss att med godt hjärta herbergera de hederliga gästerna. Nu bygga vi hus som myror, och ingen vet hvarken hvem som lagt takåsen, eller hvem som eger huset, och gästfriheten tyckes vara ganska inskränkt. »Arbetaren är sin lön värd.» Men vi låta den produktivaste af arbetare, sedan hans egentliga kraft är uttömd, tillbringa sitt lifs sena höst som vedsägare, med kvartsdelade portsjoner som kost; och utdela i lättingars namn till välgörande ändamål de rikedomar denna arbetare producerat. Det var vid synen på allehanda sociala fläckar som af dessa förhållanden uppstått, som Ditt leende försvann. Rättvise Herre Gud!

Nu ler Du igen. Allsmäktige Herre Gud!

Du ser det inneboende goda i alla Dina skapelser och som i öfverlägsen grad öfverträffa syndafallets följder.

I förtröstan, att den höga mening Du hade, när Du gaf människan tillfälle att genom *fri vilja* och på Ambitionens och Vettets grund söka komma till Ditt Anlete, snart skall komma till sin fullbordan, vända vi oss i tack och bön till Dig. Herrlige Gud!

Hör oss. Milde Herre Gud!

Klagan.

Stora andar, som ej framlagt någon tankeförevillelse, och ej visat någon karaktärssvaghet, ha naturligtvis den högsta plats i himmelen, och de mindre andarna se, utan afundsjuka, beundrande upp till dem. De något mindre andarnas karaktärssvaghet gjorde att Gud ej låter dem skåda ner till jorden, emedan deras himmelska harmoni därigenom stördes. Men de större andarna har Gud gifvit det löftet att de få vara delaktiga med Honom* att binda det på jorden graserande missförståndet. (Det finns ej annat ondt än missförståndet alstrar. Därför har Gud ej tillåtit något annat helvete än hvad det alstrar här på jorden. Att den ena har »sämre kött» än den andra beror på arf, och på konventionella tillstånd!) Nåväl himmelens stora andar! Se nu huru studenter = tanklöshet = präster = skvallerlögn = (våra dagars) kyrkoråd! (Jag har handgripligt bevismaterial för utropen; alltså håller jag missförståndet i hornen!) Se, huru dessa slå ihop sina hufvuden för att söka stämpla mina dikter, såsom icke religiöst sedligt fostrande; att icke genom dem löper en blixtrande signet, utlöpandes i ett bestämt mål. Att jag, som har så mycket i hufvudet, dock är en ganska exemplarisk personlighet, tillåter ej deras missförstånd att fatta! Sänd därför en stor ande att hjälpa mig innan tilläfsventyrs missförståndet blir mig öfvermäktigt!

* Se för öfrigt Uppenbarelseboken.

Den fortsättning, som denna »Klagan» fordrar, involverar och innebär, kommer och bryter dammar och bräcker fångsel då Svartbäcksgubbarna komma och göra sammaledes.

Svenska Familjjournalen var den högsta förläggareverksamhet. Den 28 April 1901 fyller C. E. Gernandt 70 år! Hissa alla flaggor!! Servera läskedrycker i alla kyrkor den dagen!!

The first of these is the fact that the
 human mind is not a blank slate at birth.
 It is filled with a vast amount of
 information that is not consciously
 accessible. This information is
 acquired through the senses and
 is stored in the brain. It is
 this information that forms the basis
 of our knowledge and understanding
 of the world around us.

Samtliga tryckta arbeten af O—l, nu 8 till antalet á 12 skilling st. rekommenderas!

Alla hafva de det gemensamt att de äro, med den lifgifvande humorns ton, sedligt fostrande.

En sådan personlighet som O—l, ställd som värdshusvärd, *måste* bli en första klassens!

Uppmuntra hans borgerliga näringsverksamhet! Efter en arbetsam dag och en sömnroande natt, får han, i tidiga morgonväkten sina bästa inspirationer!

